

ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА УМЕТНИЧКИХ ШКОЛА И ТЕЧАЈЕВА ОД 1944 ДО 1954 ГОДИНЕ

СРЕДЊЕ И НИЖЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ

Одмах после ослобођења, 1944 године, у порушеном и разореном Београду наставиле су рад музичке школе које су биле основане пре рата или у току рата. То су биле: Музичка академија (основана 1937 године), музичка школа „Мокрањац“ (основана 1899 године), музичка школа „Станковић“ (основана 1911 године) и музичка школа „Звук“ (основана 1942 године). Сем Музичке академије, о којој ће бити говора посебно, остале школе су те године имале укупно 1.232 ученика. У овим школама највише ученика је било на клавирским отсецима, док је на отсецима виолине и соло певања било далеко мање ученика. Тако је, на пример, 1945 године у музичкој школи „Станковић“ од укупно 474 ученика само на клавирском отсеку било 347 ученика, а у школи „Мокрањац“ 1948 године од укупно 991 ученика на клавирском отсеку било 781 ученик.

Све су ове школе биле приватне. Школе „Мокрањац“ и „Станковић“ биле су организоване на принципу конзерваторијума. Оне су имале припремни, нижи и виши одсек. Сваки је одсек трајао по три године. Ученици су плаћали школарину по одређеној скали која се кретала од 300 до 1.250 динара, различито за разне године и за разне предмете које су ученици изучавали. Школом је управљао директор који је биран од наставничког савета, а избор потврђивало Министарство просвете. У управу школе „Мокрањац“ улазили су

још и секретар, благајник и два члана управе, које је, такође, бирао наставнички савет. У музичкој школи „Станковић“ наставнички савет је био такође главни орган управљања, који је преко изабраног директора непосредно руководио школом. Школе су се издржавале из прихода од школарине коју је сваки ученик плаћао, а добијали су и редовне субвенције од Министарства просвете. Постављање нових наставника вршило се путем избора на наставничким саветима.

Критеријум за упис ученика био је у то време доста низак због тога што су школе морале да воде рачуна о приходу од школарине, која је била значајан чинилац у издржавању школе. Пријемни испити нису обављани, те је у школу могао да се упише сваки који је имао да плати школарину. Трајање школовања продужавало се често више него што је предвиђено, а догађало се да за дипломске испите на крају године нема ни једног кандидата. Поједине инструменталне класе биле су веома оптерећене, тако да су неки наставници имали и по 40 ученика, што је за индивидуалну наставу претстављало велику тешкоћу. Међутим, ово су биле једине школе које су давале музичке кадрове за Србију и признат им је ранг високих школа до 1. I. 1948 године, због програма који је био приближан програму Музичке академије.

Кад су музичке школе „Станковић“ и „Мокрањац“ прешле у државне руке

1948 године, ситуација се нагло изменила. Број ученика се знатно смањило и настава је могла много боље да се изводи. Издржавање школа прешло је на терет државе, школарине су укинуте, а нови наставни планови прилагођени потребама времена и новој структури школа. Управни одбори су укинути, а директоре и наставнике је постављало ондашње Министарство просвете. Селекција ученика одмах је извршена и по школама задржани само они ученици који су имали одређене способности за музику. Тако је, на пример, у школи „Мокрањац“ 1948 године од укупно 991 ученика на испит изишло свега 529. Остало је напустило школу и отпало на контролним испитима. Слично стање је било и у школи „Станковић“.

Од 1948 године па даље школе су се оријентисале више на припремање наставничких кадрова, јер је оскудица у кадровима била врло велика. Школе су добиле ранг средње стручне школе које су у свом саставу имале нижу школу са трајањем од 6 година и средњу школу са трајањем од 4 године. Теоретско-наставнички и други отсеци на средњој школи почели су да дају већи број музичких кадрова за гимназије и друге стручне школе. Организационо сређивање школа било је већ извршено, наставни планови утврђени, а прилив младих наставника са Академије освежио је постојећи наставни кадар у тим школама. Све је ово имало утицаја и на квалитет наставе, која је подигнута на виши степен. Поред клавијских отсека, који су још увек најбројнији, у музичкој школи „Станковић“ уводи се и одсек за дувачке инструменте, који је требао да припрема кадрове за наше оркестре („Мокрањац“ овај одсек није могао да уведе због скучених просторија). Избор ученика на пријемним испитима био је из године у годину бољи. Социјални састав ученика такође се све више мењао у корист радничке и службеничке деце.

Приватна нижа музичка школа „Звук“, која је у почетку имала одсек за клавир, виолину и хармонику, 1948

године прешла је у надлежност НО II рејона, а 1949 године претворена је у Градску музичку школу за народне инструменте, где се изучавала само клавирска хармоника са обавезним предметом солфеџа. У то време школа је имала око 100 ученика, а школовање је подигнуто од 5 на 8 година.

Крај 1947 и цела 1948 година значајне су за развој музичког школства у Београду због поменутих промена у до тада постојећим школама, као и за оснивање других нижих школа и течајева.

На иницијативу бившег Повереништва за културу и уметност ИОНО-а Београда почело се са оснивањем музичких течајева од којих су неки убрзо постали школе. Београд је тада био административно подељен на седам реона са својим реонским народним одборима, па се сматрало да сваки реон треба да има своју школу или течај. Како је интерес код омладине и школске деце за упис у музичке школе био врло велики, то су ови течајеви и школе брзо један за другим отворани. Највише је течајева основано при домовима културе, који су тада постојали у свим реонима. Тако је у септембру 1947 године отворен Музички течај III реона у улици Кнеза Милоша бр. 17, који је идуће године пресељен у Дом културе III реона у истој улици бр. 10. Течај је имао око 100 ученика са класама клавир, виолине, трубе и соло певања. Исте године у децембру основан је Музички течај у VII реону, који ради у Дому културе са 30 ученика на клавирском отсеку. У фебруару идуће године уведена је и класа хармонике са 20 ученика, а на крају школске 1947/48 године број ученика на клавирском отсеку повећао се, тако да је било укупно 75 ученика. У фебруару 1948 године основан је Музички течај II реона при Дому културе, који се налазио у Хилендарској улици бр. 1. За течај се пријавило око 400 ученика, од којих је примљено 140, и то на клавир 110, а за виолину 30. Наставници су у прво време изводили наставу по својим кућама, али је убрзо течај добио просторије у

Цетињској улици бр. 2, затим у Македонској бр. 33 и на крају у улици 27 марта бр. 54. У V реону основан је Музички течај у марту месецу 1948 године са отсеком клавира и виолине и укупним бројем од 60 ученика, од којих је било 50 за клавир а 10 за виолину. Исте године у октобру течај је претворен у Нижу музичку школу под именом Музичка школа V реона, која је 1953 године добила назив Нижа музичка школа „Владимир Ђорђевић“. Школа је смештена у приземној згради у Јагићевој ул. бр. 5, где се и сада налази. Такође, марта месеца 1948 године основана је и Нижа музичка школа у IV реону под називом Градска музичка школа „Јосиф Маринковић“. Ова школа је смештена у Шуматовачкој улици бр.122а, где се и сада налази. У почетку је школа имала 326 ученика, а имала је клавирски одсек, одсек за дуваче, одсек за гудаче и одсек соло певања. Ово је била најбоља Нижа музичка школа како по капацитету, тако и по квалитету наставе. Музички течај I реона основан је 1. V. 1948 године са 100 ученика и 4 наставника. Имао је одсек за клавир и виолину. Смештен је био у згради на углу Добрачине и Душанове улице. Музички течај VI реона основан је 15 октобра 1948 године. У почетку је било 4 наставника и 80 ученика, од којих је било 18 виолиниста и 62 клавириста. Течај је био смештен у данашњој Устаничкој улици бр. 22.

Тако су те, 1948 године, новоосноване ниже музичке школе и течајеви имали близу 1.000 ученика, и то највише на клавирским отсецима. Ове године су у Београду постојале новосноване три ниже музичке школе и 5 музичких течајева.

Музички течај у Железнику основан је у септембру 1950 године са свега 26 ученика, од којих је било на отсеку клавира 18, а на отсеку виолине 8. Смештен је био у једној соби Дома културе, а доцније пресељен у зграду осмољетке, где се и сада као школа налази.

У Раковици је основан Музички течај новембра 1951 године са 36 учени-

ка, од којих је на отсеку виолине било 18 ученика, а на отсеку хармонике такође 18. Нешто доцније формирана је и класа клавира са 18 ученика. Течај је био смештен у згради Индустриске школе, у којој се сада налази Шумарска школа. У истој згради ради сада и Музичка школа у Раковици.

На овај начин 1951 године завршена је једна етапа оснивања музичких школа и течајева и извршена реорганизација постојећих школа на територији Београда, који се непрестано ширио како у погледу територије, тако и у погледу броја становништва.

Београд је крајем 1951 године имао укупно 2 средње музичке школе („Мокрањац“ и „Станковић“) у чијем су саставу радиле и њихове ниже школе, 2 ниже музичке школе и 7 музичких течајева. Укупан број ученика у свим овим школама и течајевима био је 1.870. Од овог броја у средњим школама било је укупно 236 ученика, и то: на теоретско-наставничком отсеку 92 ученика, на отсеку за клавир 77 ученика, на отсеку за соло певање 38 ученика, у одељењу за гудачке инструменте 11 ученика, у одељењу за дувачке инструменте 18 ученика. У нижим школама (укључујући ту и ниже школе „Мокрањац“ и „Станковић“) било је укупно 1.634 ученика, и то: на отсеку за клавир 1.018 ученика, на отсеку за гудаче 380, на отсеку за дуваче 57 и на отсеку за хармонику 179. Као што се види укупан број ученика је од 1945 године повећан за 1/3, али је овде значајно то, што су сада ученици по школама били строго одабрани на пријемним и контролним испитима, и што је квалитет ученика био далеко бољи него раније. Услед тога је побољшан и квалитет наставе.

Овде треба напоменути да су ученици нижих и средњих музичких школа били истовремено редовни ученици гимназија, осмогодишњих и основних школа, сем ученика теоретско-наставничког отсека који су учили само средњу музичку школу, а од општеобразовних предмета изучавали скраћени програм за више разреде гимназије. За упис на

овај отсек била је обавезна мала матура. Свршени ученици овог отсека имају право уписа само на Музичку академију, док на остале факултете не.

Све ове школе и течајеви у овом временском периоду боловали су од многих организационих и других слабости. Тако, на пример, смештајне прилике и ограничен школски простор нису дозвољавали да се школе и течајеви брже развијају. Многи од течајева нису имали више од једне или две собе, а неки су били принуђени да раде и у зградама других школа у време кад у овима није било наставе. Питање инструментената за наставу, нарочито клавира, није било лако решити. Обично су школе почињале са једним клавиром и по којом виолином. Па и ти клавири су били дотрајали и скоро упропашћени. Питање наставног кадра за ниже школе и течајеве такође је било тешко. При оснивању школа и течајева наставни кадар је био у 80% случајева хонорарни. Највише је било студената Музичке академије или наставника са непотпуним квалификацијама који су се нашли после рата. Приликом формирања неких течајева пријављивали су се за упис по 300—400 кандидата, али је од тога врло мали број био примљен због ограниченог простора и недостатка наставника. У неким течајевима и школама у почетку су примани и одраслији младићи, а доцније се у I годину примала само деца од 8—12 година живота.

Школовање у нижим школама и на течајевима трајало је 6 година. Течајеви су били формиран на принципу ниже школе. Наставни план и програм био је исти и у школама и на течајевима, али свршени ученици течајева нису имали иста права као ученици нижих школа а плаћали су школарину по утврђеној скали. Како због једнаког програма са нижим музичким школама, тако и због квалитета наставе на течајевима, дошло се на мисао о претварању и спајању извесних течајева у ниже школе, односно укидању неких течајева који нису имали материјалних услова за даљи рад. Укидање соло пе-

вања као наставног предмета у нижим школама и течајевима 1951 године као и немогућност да се на течајевима развију и повећају гудачке и дувачке класе још више су допринели да се неки течајеви претворе у школе, а неки споје са већ постојећим школама. Тако је 1952 године почела реорганизација нижих школа и течајева. Већ 1 фебруара исте године од Музичког течаја I реона, Музичког течаја II реона и Градске музичке школе за народне инструменте створена је Нижа музичка школа I реона, која је нешто доцније названа Музичка школа „Војислав Вучковић“. Ова школа је смештена у Кнез Михаиловој улици бр. 48, где и сада ради. У јулу месецу 1952 године расформиран је Музички течај III реона и његови ученици су додељени оближњим школама „Мокрањац“ и „Станковић“. У исто време расформиран је и Музички течај VI реона, а његови ученици су додељени Градској музичкој школи „Јосиф Маринковић“. Тада је и Музички течај VII реона претворен у Нижу музичку школу под називом „Станислав Бинички“, која је добила зграду у Сењачкој улици, где се и сада налази. Тако је Београд добио две нове ниже музичке школе. Услед јако смањених класа на дувачким одељцима у појединим школама (један до три ученика) ови су отсеци укинута и њихови ученици преведени у Музичку школу „Станковић“ у којој сада једино постоји отсек за дувачке инструменте. Крајем 1952 године Београд је имао две средње музичке школе, 4 ниже и 2 течаја (Раковица и Железник), који су и сами у 1953 години претворени у школе. На тај начин су ликвидирани сви музички течајеви у Београду и основане школе. А крајем 1953 године основана је још једна музичка школа на Чукарици, која је настала од једног одељења Музичке школе „Станислав Бинички“, која је ту радила са једном класом клавира. Ова школа је основана са 85 ученика и има отсек клавира, виолине и хармонике. Тако на почетку 1954 године у Београду, поред двеју поменутих средњих школа има још 7 ни-

жих музичких школа, и то: музичке школе „Јосиф Маринковић“, Владимир Ђорђевић“, „Војислав Вучковић“, „Станислав Бинички“, музичке школе на Чукарици, у Раковици и Железнику. Укупан број свих ученика у свим музичким школама износи 1.613. Ове су школе данас потпуно организационо сређене. Наставни кадар је квалификован и одабран. Квалитет наставе је на завидној висини, и он се из године у годину побољшава. На крају може се рећи да су у току првих 10 година од ослобођења ударени солидни темељи музичком школству у Београду, те на тај начин обезбеђен и правилан музички одгој нашег младог нараштаја, што ће бити од несумњиве вредности и значаја за развој наше младе музичке културе.

БАЛЕТСКЕ ШКОЛЕ И ТЕЧАЈЕВИ

Данашња Средња балетска школа основана је 1. X. 1947 године при Народном позоришту у Београду. Школа је била смештена у некадашњем ресторану „Опера“ у улици Браће Југовића бр. 16. У школу је било уписано 74 ученика, укључујући ту и ученике Балетског студија Опере Народного позоришта. Школа је имала 1 наставника, два асистента и 2 корепетитора. Школа је радила по привременом наставном плану до јула месеца 1948 године, када је одржана савезна конференција балетских стручњака на којој су донети закључци према којима је одређен ранг школе и састављен наставни план и програм. Школа је добила ранг средње стручне школе у којој се настава изводила 6 година. После шестогодишњег школовања најбољи ученици су могли да се упишу на трогодишњу балетску академију, која је постојала у саставу Позоришне академије, а која је 1950 године припојена Средњој балетској школи као виши отсек балета, који је трајао 2 године, а надовезивао се на претходних 6 година балетске школе.

За ученике до IV разреда балетске школе обавезна је била редовна гимна-

зија, а V и VI разред похађао је скраћени гимназиски програм при самој балетској школи. Од Народного позоришта школа је одвојена 1 јануара 1949 године. Те године у школи је било 152 ученика. Предмети општег образовања укинута су у Средњој балетској школи 1 новембра 1950 године, и ученици су у школи радили само стручне предмете, а за општеобразовне упућивани су у редовне гимназије, с тим да се затечени ученици из V и VI разреда прикључе општеобразовној настави при Музичкој академији.

Пошто су школске просторије биле склоне паду обустављен је рад у школи новембра месеца 1951 године. Рад је поново отпочео тек у фебруару 1952 године у адаптираној згради у улици Пролетерских бригада бр. 8, где и сада школа ради.

На почетку 1954 године школа је имала 112 ученика, распоређених у 8 разреда и 14 класа. Настава се изводила редовно и са успехом. Школа је већ почела да даје балетске кадрове од којих су неки чланови балета Народного позоришта у Београду и у унутрашњости. По школском стажу и квалитетним уметницима које школа даје, данас она стоји на првом месту у нашој земљи.

Градски балетски курс основан је 15 марта 1949 године. Смештен је у улици Павла Папа бр. 2. Рад је отпочео са 139 ученика. Имао је 2 отсека модерног балета (ритмике и пластичног балета у трајању од 3 године) и 1 отсек за шпанске игре (у трајању од 1 године).

Јануара 1951 укинут је отсек шпанских игара, и на место њега отворен је отсек за класичан балет. Настава у отсечима обављала се три пута недељно по 1 сат. Ученици су примани од 8 до 20 година, и плаћали су школарину 100 и 150 динара. Циљ курса је био физичко-уметнички одгој омладине и одабирање деце за школовање у Средњој балетској школи.

Бројно стање ученика кретало се годишње између 160 и 200, колики је и

капацитет просторија у којима се обавља настава.

Маја месеца 1953 године, одлуком Савета за просвету НО града Београда, укинут је отсек за класичан балет, промењен назив у Градски балетски течај и продужено учење модерног балета на 4 године. Уместо отсека за класичан балет, отворен је још један отсек модерног — пластичног балета.

На почетку школске 1953/54 године уписало се 235 ученика. Наставу су изводила 3 наставника.

Ученици балетских школа су, поред учења балета, похађали своје редовне школе.

ДРАМСКИ СТУДИО

Драмски студио при Народном позоришту у Београду основан је децембра 1945 године. Њему је постављен задатак да школовањем од две године оспособљава, теоретски и практично, своје слушаоце за глуму. За пријем у Студио тражена је завршена средња школа, а у случајевима веће обдарености примани су кандидати и с мањом школском спремом. Као наставници ангажовани су, за глуму, истакнути уметници Народног позоришта (Р. Плаовић, Д. Гошић, С. Петровић, М. Милошевић), а за предмете општег образовања професори универзитета и средњих школа (М. Богдановић, Др. Сретен Марић, Б. Ковачевић, П. Митропан и др.). За управника Драмског студија постављен је М. Ђоковић, књижевник. Прва генерација слушалаца Студија завршила је школовање 1947 године. Из

те генерације изишла су тридесет четири млада глумца. Они су одмах добили ангажмане: у новооснованом Југословенском драмском позоришту (6), у Народном позоришту (7), у новооснованом Београдском драмском позоришту (9), док су остали ангажовани у унутрашњости земље. Друга генерација слушалаца Драмског студија започела је школовање 1946 а завршила га 1948 године. Оснивањем Академије за позоришну уметност у Београду (1948) престала је потреба да постоји Драмски студио, и он је укинут. У сезони 1953/54 у београдским позориштима било је 26 чланова (глумица и глумаца) који су добили образовање у Драмском студију.

КУРС ЦРТАЊА И ВАЈАЊА

Овај курс је основан 1 маја 1948 године. Смештен је у посебној згради у Шуматовачкој улици бр. 122а. Овај курс траје годину дана и сваке године прима по 60 ученика. Ученици овог курса су разних занимања и година старости. Задатак му је да пружи основна знања из ликовних уметности оним људима који та знања користе у свакодневном послу на својим радним местима. С друге стране он даје и извесну претспрему талентованим омладинцима који имају намеру да иду на Академију ликовних уметности. До сада је, на пример, око 100 ученика овог курса отишло на Академију. Курс има три наставника, од којих два предају сликарство, а један вајарство.

DÉVELOPPEMENT DES ÉCOLES ET COURS D'ART DE 1944 À 1954

B. STANČIĆ

Écoles primaires et secondaires de musique — Après la libération les écoles de musique Mokranjac, Stanković, »Zvuk« et l'Académie de Musique ont continué leur activité et avaient 1.232 élèves inscrits. C'étaient les seules écoles qui formaient

les musiciens en Serbie. Jusqu'au 1-er janvier 1948, elles avaient le rang des écoles supérieures, mais en 1948 les écoles Mokranjac et Stanković passèrent entre les mains de l'Etat et s'orientèrent vers la formation des cadres pour l'enseignement, qui manquaient,

avec le rang des écoles professionnelles secondaires.

Les années 1947, 1948 marquent une date dans le développement de l'enseignement musical, car une série de cours de musique fut alors organisée près les Maisons de culture des arrondissements (réons). Cette organisation fut définitivement mise sur pied en 1951, à cette même date la réorganisation des écoles de musique existantes fut terminée, de sorte qu'il y avait deux écoles secondaires, deux écoles primaires et 7 cours de musique.

Durant tout ce temps-là les écoles et les cours travaillaient dans des conditions difficiles, les locaux ne répondaient pas aux besoins et l'achat des instruments posait des problèmes parfois insolubles.

L'enseignement aux écoles primaires et aux cours durait six ans. Mais, puisque les cours ne donnaient pas les mêmes qualifications à leurs élèves que les écoles, certains cours furent transformés en écoles et d'autres fermés faute de moyens financiers.

Au début de 1954 Beograd avait deux écoles secondaires et sept écoles primaires de musique, avec des professeurs qualifiés et de choix.

Écoles et cours de ballet — L'actuelle école secondaire de ballet, fondée en 1947 près le Théâtre National de Beograd,

a reçu le rang de l'école secondaire professionnelle en 1948 et les études y durent six ans. Les élèves doués pouvaient continuer leurs études à l'Académie de ballet, qui faisait partie de l'Académie de l'Art théâtral; l'enseignement y durait trois ans. En 1950 cette Académie fut transformée en section d'études supérieures de l'École secondaire de ballet. Au début de 1954 cette école avait 112 élèves inscrits. Par la qualité de son enseignement cette école est la meilleure du pays.

Le cours de ballet de la ville fut fondé en 1949. Il commença le travail avec 139 élèves inscrits. Diverses sections furent ultérieurement supprimées, de sorte que ce cours a aujourd'hui trois classes de ballet moderne groupant 235 élèves.

Studio de l'art dramatique — est fondé en 1945 près le Théâtre National à Beograd. Nos artistes renommés, des professeurs de l'Université et des lycées y enseignaient. Il fut fermé en 1948 lors de l'organisation de l'Académie de l'art dramatique à Beograd.

Cours de dessin et de sculpture — fut fondé en 1948 dans le but de donner des connaissances élémentaires des arts plastiques aux gens des professions et âges différents qui ont des penchants artistiques. Les études y durent un an.